

Andrzej Dańczak

"Bóg Ojciec w tajemnicy Trójcy Świętej. Elementy patrylogii", J. Szczurek, Kraków 2003 : [recenzja]

Studia Elbląskie 6, 261-263

2004/2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. J. Szczurek, *Bóg Ojciec w tajemnicy Trójcy Świętej. Elementy patrylogii*, Wydawnictwo M, Kraków 2003, ss. 368

Problem właściwego ujęcia traktatu trynitarnego jest przedmiotem dyskusji w teologii katolickiej od początku lat 50. ubiegłego wieku. Na początku była to dyskusja wokół zagadnień strukturalnych. Z czasem teologia zdała sobie sprawę z konieczności uzupełnienia określonych treści. Jeżeli chodzi o obecność określonych elementów tematycznych z pewnością w dalszym ciągu wymaga przemyślenia rola Boga Ojca w teologii katolickiej.

Pozycja ks. J. Szczurka znakomicie wypełnia tutaj lukę w literaturze teologicznej. Jest ona panoramą umożliwiającą szerokie spojrzenie na tajemnicę Boga Ojca w różnych kontekstach tematyczno-doktrynalnych. Sam autor nazywa swoje studium „elementami patrylogii”.

Książka zawiera siedem rozdziałów, poprzez które autor dokonuje prezentacji treści — począwszy od ujęcia biblijnego, poprzez historyczny rozwój doktryny, kończąc na ukazaniu wybranych kwestii teologii współczesnej.

Pierwszy rozdział posiada charakter wprowadzający; prezentuje również metodologię. Omawia dzisiejszy stan patrylogii a następnie wskazuje na motywy rozwoju teologii Ojca w dobie współczesnej. Ukazane zostają także źródła patrylogii, gdzie autor wymienia najważniejsze teksty, postaci, wydarzenia lub trendy w teologii, które przyczyniły się do uwypuklenia tematyki związanej z Bogiem Ojcem — począwszy od tekstów Nowego Testamentu a skończywszy na teologii współczesnej. Jest tam również miejsce na metodologię patrylogii z podkreśleniem zasady ciągłości — związku z objawieniem starotestamentalnym z jednej strony, oraz z chrystologią i pneumatologią z drugiej strony. Z metodologicznego punktu widzenia istotne są także precyzacje terminologiczne, gdzie szczególnie uwagę zwraca zakres stosowania określenia Bóg w kontekście dawnej zasady aropriacji.

Wprowadzeniem do zasadniczej treści książki jest rozdział drugi, który porusza tematykę Boga jako Ojca w Starym Testamencie. Mowa kolejno o ojcostwie wobec swojego ludu, ojcostwie indywidualnym, byciu Ojcem Mesjasza. Jednocześnie autor wskazuje, że Stary Testament ukazuje różne przymioty Boga, które dopiero

w świetle Nowego Testamentu okazały się własnymi przymiotami odrębnych osób Bożych. Zdecydowanie nie są to cechy, które dałyby się sprowadzić do jednego tylko przymiotu, jakim jest ojcostwo. Bóg Starego Testamentu objawia się jako niepodzielna Trójca, choć ten wymiar nie zostaje ukazany jeszcze bezpośrednio.

Trzecia i czwarta część książki zostały poświęcone objawieniu Nowego Testamentu. Autor omawia tutaj klasyczne zagadnienia takie jak świadomość bycia Synem ze strony Jezusa, wyrażająca się w nazywaniu Boga Ojcem oraz kościelna świadomość synostwa Jezusa Chrystusa. Omówione zostają m.in. zwrot *abba* i termin „jednorodzony”. Część biblijna ukazuje także obraz Ojca, jaki został zawarty w Nowym Testamencie. Przedstawione zostały przymioty Ojca (np. pełnia życia, miłosierdzie, doskonałość) oraz działania (np. posłanie Syna, posłanie Ducha Świętego, opatrność Ojca). Na uwagę zasługuje tutaj na pewno fragment poświęcony posłaniu Syna na śmierć oraz omawiający tajemnicę współcierpienia Ojca, gdzie postawa Ojca zostaje ukazana poprzez figury Abrahama ofiarującego Izaaka i Dawida w jego relacji do Absaloma.

Rozdział piąty ukazuje rozwój nauki o Bogu Ojcu począwszy od pierwszych symboli wiary. Cenne są wskazania dotyczące zmiany w rozumieniu terminu wszechmogący w ramach teologii pierwotnego Kościoła. Na kolejnych etapach autor nawiązuje do kontrowersji ariańskiej oraz do kwestii pochodzenia Ducha Świętego wraz z precyzacjami terminologicznymi dotyczącymi rodzenia i pochodzenia, jakie miały miejsce w teologii patrystycznej. Następnie autor przechodzi do omówienia nauki soborów średniowiecznych — Laterańskiego IV i Lyonńskiego II. Cennym elementem tej części jest powiązanie poszczególnych terminów i sformułowań soborowych z innymi pojęciami teologii systematycznej. Prezentacja kończy się ukazaniem postaci Boga Ojca w katechezach Jana Pawła II.

Oddzielny rozdział został poświęcony ukazaniu rozwoju ujęć teologicznych związanych z patrylogią. W części poświęconej teologii starożytnej jako przykład posłużyli Tertulian, Orygenes, Mariusz Wiktoryn, Atanazy i Augustyn. Okres scholastyczny reprezentują Ryszard ze św. Wiktora i Tomasz z Akwinu. Teologia patrystyczna została ukazana przede wszystkim w kontekście jej zainteresowania faktem posiadania Syna przez Boga, scholastyka natomiast jako okres doskonalenia aparatu pojęciowego związanego z możliwością wyrażenia osobowego bytowania Ojca, Syna i Ducha Świętego. W ramach teologii współczesnej autor umieścił poglądy K. Rahnera, J. Galota i H. U. von Balthasara. Chociaż prezentacja ma charakter egzemplaryczny, autorowi udało się ująć najważniejsze i najciekawsze etapy myśli związanej z osobą Ojca.

Część ostatnia poświęcona została zagadnieniu kultu Ojca. Autor przedstawia tutaj historię i stan aktualny wysiłków związanych z ustanowieniem liturgicznego święta Boga Ojca. Ukazane zostały podstawy teologiczne powyższych dążeń jak i formy pobożności prywatnej, gdzie kult ten już występuje. Rozdział ten kończy wyjaśnienie poszczególnych wezwań modlitwy „Ojciec nasz”.

Książka ks. J. Szczurka jest wyjątkowo przejrzysta zarówno jeżeli chodzi o poszczególne prezentowane treści jak i zamierzony cel. Na uwagę zwraca obfita i precyzyjna dokumentacja bibliograficzna oraz szeroka prezentacja wybranych przez autora zagadnień, przez co książka staje się czytelnym materiałem, który może służyć jako punkt odniesienia przy omawianiu zagadnień zarówno związanych z tematyką Boga Ojca jak i z wieloma kwestiami teologii trynitarniej.

Ks. Andrzej Dańczak